

nadruk te leggen op de verhouding waarin de zedelijke agens stond en weer staan moet tot God; de waarde van de zedelijke actie ontleenen aan deze verhouding van den agens en dus haar stof vrij houden van pantheistische invloeden.

Doch evenzoo zal men, wanneer men met ons leerstuk rekt, in zijn zedekunde bij de behandeling zijner stof beveiligd zijn tegen deistische invloeden. Wanneer ik hier van deïsme spreek, bedoel ik dezen term in ruimer zin, dan waarin hij gewoonlijk gebruikt wordt tot aanwijzing van zekere richting in de Engelsche philosophie der 18e eeuw. Ik heb dan meer bepaald het oog op het dualistisch denken dat zooals ik straks zeide, het verband heeft losgelaten en niet slechts God en wereld, maar ook lichaam en ziel, natuur en geest, als tegenover elkander staande beginselen stelt. Dit deïsme nu met zijn dualistischen achtergrond, vindt men niet slechts terug in de geschiedenis der nieuwere wijsbegeerte, met name bij Cartesius en de Engelsche filosofen uit de 18e eeuw, maar laat ook zijn invloed gelden in de christelijke wereld. Het is vooral in de kringen waar men, van het leerstuk vervreemd, meer het gevoel dan het bewustzijn op den voorgrond laat treden, dat zich deze dualistische trek openbaart als volkomen gemis aan inzicht tusschen het verband van natuur en genade, het leven voor en na de bekeering. Voor zoover nu een zedekunde op dezen erve ontstaan kan, zal zij bij de behandeling van haar stof altijd door dit dualisme gedrukt worden.

Rekent men echter met ons leerstuk, dan is men bij de behandeling zijner stof in de zedekunde van meetaf tegen dit dualisme beveiligd. Immers niet slechts van gerechtigheid maar van oorspronkelijke gerechtigheid spreekt het ons. Van gerechtigheid in den tweërlei zin van verhouding en innerlijk zijn en die gerechtigheid als niet eerst later ontstaan, maar in 's menschen schepping gegrond en dus behoorend tot de gaafheid der menschelijke natuur. Die natuur als geschapen naar den beelde Gods en mitsdien op het zedelijk leven aangelegd en dus zoolang zij in haar oorspronkelijke gerechtigheid stond, de wortel waaruit het zedelijk leven in gezonden bloei opkwam. Maar ook, waar deze wortel verkankerde, het zedelijk leven dan wel verdorven maar niet weg en deze verdorven natuur nochtans geschikt om door genade vernieuwd, hersteld, genezen te worden.

Dit nu brengt ons tot de beschouwing der oorspronkelijke ge-